

Т. В. Уманець, д-р екон. наук, проф.,
О. А. Сидоренко, здобувач, кафедра економіки
та управління національним господарством,
Одеський державний економічний університет

СУЧАСНІ ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено особливості інвестування в аграрний сектор України, визначено сучасні способи інвестування, обґрунтовано необхідність активізації державної політики щодо залучення іноземних інвестицій в економіку країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвестиції, прямі іноземні інвестиції, євробонди, публічне розміщення, приватне розміщення, інвестиційний клімат, державна політика.

АННОТАЦИЯ. В статье освещены особенности инвестирования в аграрный сектор Украины, определены современные способы инвестирования, обоснована необходимость активизации государственной политики привлечения иностранных инвестиций в экономику страны.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инвестиции, прямые иностранные инвестиции, евробонды, публичное размещение, частное размещение, государственная политика.

ANNOTATION: The article highlights the peculiarities of the investments to agricultural sector of Ukraine and modern ways of investments. The article justifies necessity of activation governmental policy of foreign investment into country economy attraction.

KEY WORDS: investments, direct foreign investments, public placement, private placement, governmental policy.

Для забезпечення сталого розвитку національного господарства необхідно постійно активізувати процес залучення інвестицій, кількісне зростання обсягу яких та їх оптимальне використання залежать від державної політики. Адже найефективніше залучати кошти у розвиток нових, сучасних, ефективних технологій виробництва. Якісний рівень і кількісні показники обсягів інвестицій дають уявлення про проведення державою інвестиційної політики, метою якої є пошук оптимального регулювання інвестиційної діяльності як національних, так і іноземних інвесторів. Пріоритетними сферами для іноземних інвестицій в Україні вважають металургійний комплекс, машинобудування, паливо-енергетичний

комплекс, хімічну та нафтохімічну промисловість, транспорт, зв'язок, легку промисловість та агропромисловий комплекс, який забезпечує продовольчу безпеку країни. Завдання АПК стратегічне, проте коштів на розвиток аграрної сфери у державному бюджеті недостатньо. Саме тому пошук нових шляхів залучення інвестицій став вельми актуальним.

Проблемами теорії, методології формування інвестиційної політики держави переймалися багато науковців. Серед них І. Абрамович, Ю. Бажал, М. Бланк, О. Гаврилюк, Губський, І Івахненко, В. Марцин, В. Пшеничка, Т. Новицька та ін. Проблеми ефективного інвестування в аграрний комплекс України досліджували М. Дем'яненко, Г. Підлісецький, П. Саблук, О. Шестопал та ін. Дослідження вчених в області інвестицій були спрямовані на вивчення напрямів формування та удосконалення державної інвестиційної політики зокрема. Проте сучасний стан економіки потребує нових рішень та підходів.

Метою статті є дослідження сучасного стану інвестиційної політики держави у аграрному секторі економіки, аналіз нових шляхів залучення іноземних інвестицій та визначення основних напрямків державної політики створення сприятливого інвестиційного клімату у даному секторі.

Інвестиції (від лат. *invest*, вкладення коштів) — це господарські операції, які передбачають придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Вчасне вкладення коштів у розвиток галузей економіки має неабияке значення для прискорення темпів її реформування.

Інвестиції поділяють на капітальні, фінансові та реінвестиції та класифікують за такими ознаками [1]:

— *за об'єктами вкладень*: реальні та фінансові. Під реальними інвестиціями розуміють вкладення коштів у матеріальні та нематеріальні (інноваційні інвестиції) активи. Під фінансовими інвестиціями розуміють вкладення коштів у фінансові активи, наприклад цінні папери;

— *за характером участі*: прямі та непрямі;

— *за періодом інвестування*: короткострокові та довгострокові;

— *за формами власності інвесторів*: приватні (акціонерні), державні, іноземні та спільні;

— *за регіональною ознакою*: внутрішньодержавні та закордонні інвестиції.

Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні визначається законами «Про інвестиційну діяль-

ність» (1991 р.), «Про режим іноземного інвестування» (1996 р.), «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (1996 р.), «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.) «Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» (1992 р.) «Про підприємництво» (1991 р.), «Про господарські товариства» (1991 р.) тощо [3]. Крім того, також діє низка указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, які формують політику державного регулювання інвестиційної діяльності в країні. Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій» № 928 від 7.08.96 і «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора» № 112 від 30.01.97 встановлено порядок реєстрації фактично внесених іноземних інвестицій, а також договорів на спільну інвестиційну діяльність за участю іноземних інвесторів. Цими ж документами визначено процедуру реєстрації; державні органи, що її здійснюють; перелік необхідних для реєстрації документів; терміни видачі реєстраційних посвідчень тощо [3]. Важливими є постанови НБУ, у тому числі «Положення про порядок іноземного інвестування в Україну» та «Положення про порядок здійснення в грошовій формі іноземних інвестицій в Україну та повернення іноземному інвестору його інвестицій, а також репатріації прибутків, доходів, інших коштів, одержаних від інвестиційної діяльності в Україні» [3]. Також працюють міждержавні Угоди «Про сприяння та взаємний захист інвестицій», які є своєрідним гарантом надання справедливого статусу інвестиціям і захисту їх на території іншої держави.

Іноземні інвестиції — це важлива складова структури інвестиційного ресурсу в Україні. Приток інвестицій залежить від рівня політичної стабільності у державі. Так, на 1 квітня 2011 р. кумулятивний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну становив 4,56 млрд дол. США. За 2010 рік в Україну надійшло 4,68 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій, що на 4,9 % більше, ніж у 2009 р. Найбільшими країнами-інвесторами на 1 січня 2011 р. є: Кіпр — 9914,6 млн дол. (22,2 %), Німеччина — 7076,9 млн дол. (15,8 %), Нідерланди — 4707,8 млн дол. (10,5 %), Російська Федерація — 3402,8 млн дол. (7,6 %) [4, с. 12].

Найбільша частка іноземних інвестицій в український АПК припадає на галузі із швидким обігом капіталу. Сільськогоспо-

дарське ж виробництво з притаманною йому сезонністю використання ресурсів та надходжень менше приваблює інвесторів, ніж інші галузі національної економіки. Велика кількість сільськогосподарських підприємств потребує реконструкції і модернізації. Проте, вкладаючи гроші у такі підприємства на швидке повернення коштів сподіватися не варто. Саме цим можна пояснити той факт, що харчова й переробна промисловість одержують інвестицій у два рази більше, ніж сільське господарство.

За період 2001—2009 рр. простежується пилкоподібна тенденція щодо інвестицій в основний капітал такого виду діяльності, як сільське господарство, мисливство, лісове господарство (табл. 1 і рис. 1) [6, с. 206—207].

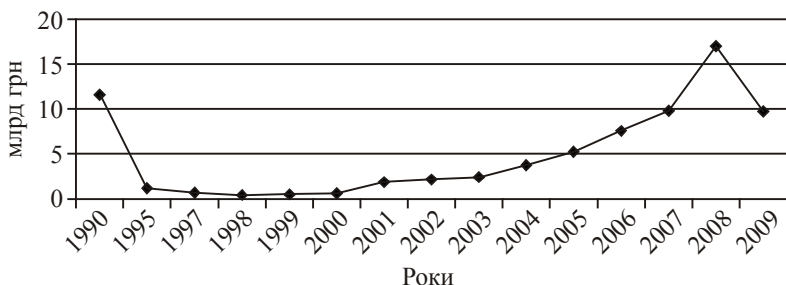

Рис. 1. Динаміка інвестицій в основний капітал сільського господарства України за 1990—2009 рр., у фактичних цінах, млн грн

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ІНВЕСТИЦІЙ
В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ**

Вид економічної діяльності	Ланцюгові темпи росту (зниження), %								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Сільське господарств, мисливство, лісове господарство	153,3	116,6	105,0	139,1	125,8	133,9	118,4	142,3	49,8

За 2001—2009 рр. найбільше скорочення інвестицій у даний вид діяльності спостерігався у 2009 р. порівняно з попереднім роком (на 50,2 %).

Основними інвесторами в сільське господарство України є Кіпр, Великобританія, Данія, Сполучені Штати Америки, Німеччина, Австрія, Франція, Російська Федерація. Але прямі іноземні інвестиції зарубіжних країн у галузі АПК розподіляються дуже нерівномірно, але тут спостерігається позитивна тенденція щодо інвестицій у сільське господарство. Так, якщо у 1997 р. на кожний 1 дол. США іноземних інвестицій у сільське господарство припадало 8,40 дол. США у харчову промисловість, а в 2000 р. взагалі — 10,84 дол., то у 2009 р. — тільки 2,11 дол. США (табл. 2) [2].

Таблиця 2

**ДИНАМІКА НАДХОДЖЕНЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
У ГАЛУЗІ АПК УКРАЇНИ ЗА 1995—2009 рр., млн дол. США**

Показники	Роки							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2009
Прямі іноземні інвестиції в харчову промисловість, млн дол. США	62,6	114,2	286,3	451,3	605,3	680,7	808,0	1837,2
Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство, млн дол. США	8,5	18,5	34,1	55,9	59,5	62,8	86,8	871,4
Відносний показник координації, дол. США	7,36	6,17	8,40	8,07	10,77	10,84	9,31	2,11

Скорочення основних фондів у сільському господарстві, в першу чергу, торкнулося, рухомого майна: парку сільськогосподарських машин, поголів'я сільськогосподарських тварин. Проте показники росту вкладень в основний капітал у сільському господарстві у 2010 р. (приріст 30 % порівняно з 2009 р.) та прямі іноземні інвестиції (приріст 5,2 %) свідчать про ріст привабливості аграрного сектора економіки для інвестицій в останні роки [7, с. 15].

У 2009 році прямі іноземні інвестиції у сільське господарство склали 871,4 млн дол., не включаючи коштів, які отримали аграрні холдинги від розміщення на іноземних фондових майданчиках (РР, ІРО та євробонди). Так, наприклад, у 2009 році агрохолдингом «Лендком UA» залучено коштів на суму 19,6 млн дол. через Лондонську фондову біржу (London stock exchange), «Агрото-

ном» — 42 млн дол., «Синталом» — 13 млн доларів [7, с. 12]. «Індустріальна молочна компанія» в 2011 році залучила через Варшавську фондову біржу (Warsaw stock exchange) 29,699 млн дол. [7, с. 14].

Таким чином, можна зауважити, що можливість розміщення акцій на іноземних фондових біржах відкрила неабиякі можливості для залучення капіталу українськими аграрними компаніями для подальшого інвестування у розвиток виробництва сільгосп-продукції.

Публічне розміщення акцій, бондування, приватне розміщення стали надсучасними шляхами залучення інвестицій.

Процедура підготовки до виходу на IPO — від 9 місяців до кількох років. Вартість виходу на IPO вища, проте можна розраховувати на вищу ціну акцій підприємства. Слід підготувати звітність за міжнародними стандартами (МСФЗ) за 2 роки для ІР та 3 роки — для IPO. Причому, в обробітку має бути не менше 80 % та 90 % відповідно земель. Обсяг реалізації підприємства має становити понад 35 млн дол. для приватного розміщення і більше 70 млн дол. для IPO [7, с. 14]. Відповідно оцінюють показники рентабельності, а саме ЕВІТДА (ЕВІТДА — прибуток, одержаний до виплат податків, амортизації та відсотків) тощо.

Як уже зазначалось вище, публічне розміщення акцій, бондування, приватне розміщення стали надсучасними шляхами залучення інвестицій. Розглянемо переваги деяких з них.

Приватне розміщення (англ. private placement (PP)) є найпростішим шляхом залучення інвестицій, коли пакет цінних паперів продають обмеженій кількості осіб (як правило, одному-двом інституціональним інвесторам). Особливістю приватного розміщення є закритий характер угоди без будь-яких вимог оприлюднення фінансової документації.

Випуск єврооблігацій. Єврооблігації або «євробонди» випускають у валюті, що є іноземною для емітента (як правило). Такі облігації розміщуються за допомогою міжнародного синдикату андеррайтерів серед зарубіжних інвесторів, для яких ця валюта також зазвичай є іноземною. В основному, позичальниками, які випускають євробонди, виступають уряди, корпорації, міжнародні організації, зацікавлені в одержанні коштів на тривалий термін (від 7 до 40 років) [1]. Євробонди, що є одним з найнадійніших фінансових інструментів, розміщуються інвестиційними та комерційними банками, тому основними їх покупцями є інституційні інвестори: страхові та пенсійні фонди, інвестиційні компанії.

На приклад. Агрохолдинг «Мрія» — сільськогосподарська компанія, акції якої котируються на Франкфуртській фондовій біржі, дочірня компанія ТОВ «М-Трейд». Компанія спеціалізується на вирощуванні пшениці, ячменю, ріпаку, цукрових буряків, гречки, картоплі на 220 тис. га у Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій та Івано-Франківській областях. Рентабельність бізнесу становить 53 %. Ще у червні 2008 року Mriya Agro Holding здійснив приватне розміщення 20 % акцій на загальну суму \$90,1 млн. Пізніше агрохолдинг «Мрія» розмістив 5-річні євробонди на \$250 млн із встановленою ставкою на рівні 10,95 % річних серед 88 інвесторів. Попит на єврооблігації перевищив пропозицію більше, ніж удвічі. Найбільша кількість заявок на купівлю єврооблігацій надійшла від інвестиційних фондів (62 %), хедж-фондів (17 %) і приватних банків (15 %). 68 % покупців єврооблігацій «Мрії» — із Європи, 22 % — із США, 10 % — з Азії. Середній розмір замовлення — \$4 млн [5, с. 110].

Готуються до випуску єврооблігацій, як правило, протягом 6—9 місяців. Розміщення бондів передбачає спілкування з кредиторами, роботу з рейтинговими агенціями, оновлення інформації, звітність.

Будь-яка компанія, що виходить на IPO (Initial Public Offering, що в перекладі з англійської означає «первинне публічне розміщення акцій»), ставить перед собою кілька завдань, насамперед, перехід на новий рівень управління через надання публічного статусу і, звичайно, залучення інвестицій. Процес підготовки до IPO потребує докорінної зміни управління бізнесом, його вдосконалення згідно з міжнародними стандартами.

Інвесторам необхідне чітке уявлення про стратегічні плани компанії та перспективи її зростання. Їм має бути зрозуміло, як працює господарська модель компанії і які види бізнесу є найперспективнішими, як здійснюється управління і яким є співвідношення організаційної та фінансової структури. Інвесторів може зацікавити досвідчена й активна команда менеджерів, продумана і чітко викладена бізнес-ідея проекту, наявність довгострокових ліцензій, прав на торговельні марки. Звичайно, неабияке значення має позиція на ринку. Структура власності повинна забезпечувати інвесторам контроль над доходами, можливість збільшити вартість компанії шляхом впровадження сучасних міжнародних стандартів управлінського обліку, позбавлення від збиткових виробництв тощо. Основна діяльність компанії має бути беззбитковою або стати такою протягом найближчого року. Інвестори перевіряють компанії на відсутність

серйозної заборгованості. Внутрішня норма рентабельності (IRR) вкладень повинна становити не менше, ніж 30 % на рік, і вартість підприємства має зростати не менше, ніж утричі. Після IPO потрібно постійно підтримувати зв'язки з інвесторами, аналітиками та ЗМІ, оприлюднювати звіти про діяльність компанії, демонструвати позитивну динаміку; має активно працювати публічна рада директорів. Витрати на підготовку до IPO становлять близько 2,5—3,5 млн дол. [5, с. 110].

Агрохолдинг «Агротон» також готувався до виходу на Варшавську біржу протягом кількох років. Земельний банк (151 тис. га) формували протягом 20 років. Підприємство вертикально інтегроване, спеціалізується на рослинництві, тваринництві та переробці. Компанія розмістила 26,2 % своїх акцій на Варшавській фондовій біржі (WSE). У ході IPO компанія залучила \$54,3 млн. За наслідками сформованої книги заявок компанія встановила ціну IPO у розмірі \$9,58 за одну акцію, що відповідає капіталізації компанії в розмірі \$207 млн. Кількість нових акцій — \$5 млн 670 тис. (90 % — інституційні інвестори, решта — ритейлові). Це вдалося завдяки високій PR-активності у Польщі, роботі з пресою. У переговорах під час роуд-шоу неабияку роль відіграла також рада директорів. Юрисдикція компанії — Кіпр [5, с. 110].

Таким чином, українські підприємства аграрного сектору освоюють сучасні шляхи залучення інвестицій через приватне розміщення акцій підприємств, публічне розміщення акцій та випуск бондів на світових фондових біржах. Проте не слід забувати про регулюючу функцію держави. Адже саме на державному рівні слід демонструвати політичну стабільність у країні, низький рівень інфляції, зважену податкову політику, ведення обліку за міжнародними стандартами та можливість входження на український ринок. Саме державні органи регулювання покликані контролювати законність договорів про інвестиції, виведення коштів за межі країни тощо. Успіх інвестиційної політики визначають заходи, спрямовані на захист прав власності; дисципліну виконання контрактів; сприяння малому бізнесу; власність на землю та функціонування іпотеки; доступність кредитних ресурсів; розвиток банківської системи і фондового ринку.

Література

1. Інвестиція // Інтернет ресурс <http://www.wikipedia.org>
2. Інтернет ресурс <http://www.minagro.gov.ua>
3. Інтернет-ресурс <http://www.rada.gov.ua>.

4. Соціально-економічний розвиток України: за січень—лютий 2011 р. — К.: Державний комітет статистики України, 2011. — 29 с.

5. *Сидоренко О.* Успішний вихід аграрних компаній на міжнародні ринки: теорія та практика // *Agroexpert*. — № 6. — 2011. — С. 108—111.

6. Статистичний щорічник України за 2009 рік // Державний комітет статистики України, 2010. — 561 с.

7. Инвестиционный климат // Ведение аграрного бизнеса в Украине. — 2011. — С. 15—16.

Стаття подана до редакції 03.10.2011

УДК 005.35;316.3(47)

О. Б. Гасвська, д-р філософ. наук,
проф. кафедри політології і соціології,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

СИНЕРГИЯ СОЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

АННОТАЦИЯ. У статті пропонуються сутнісні характеристики синергетичних процесів у соціальних системах, які полягають у діалектичному зіткненні організації і дезорганізації як об'єктивному стані соціальних об'єктів, що породжує управління як спосіб досягнення гармонізації відносин людина — суспільство — природа.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: синергетичні процеси у соціальних системах, організація та дезорганізація, гармонізація відносин людина — суспільство — природа.

АННОТАЦИЯ: В статье предлагаются существенные характеристики синергетических процессов в социальных системах, которые заключаются в столкновении организации и дезорганизации как объективном состоянии социальных объектов, что порождает управление как способ достижения гармонизации отношений человек — общество — природа.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: синергетические процессы в социальных системах, организация и дезорганизация, гармонизация отношений человек — общество — природа.

ANNOTATION: The article looks over essential characteristics of synergetic processes in social systems, which lie in dialectical collision of organization and disorganization as objective state of social objects, which views governance as a means of achieving harmonization in human being — society — nature relationships.

KEY WORDS: synergetic processes in social systems, organization and disorganization, harmonization in human being — society — nature relationships.